

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Vårt datum: 2023-03-29**Vårt diarienummer:** ADM/2022:689**Ert datum:** 2022-12-22**Er beteckning:** U2022/03532

Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag (SOU 2022:53)

Centrala studiestödsnämnden (CSN) lämnar följande synpunkter på utredningens bedömningar.

12.1.6 Staten bör samordna skolans it-lösningar

Angående förslaget att staten ska stödja och driva på för systemgemensamma it-lösningar ser CSN möjlighet till effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar för såväl skolorna som för CSN. Om skolgemensamma it-lösningar skulle ge förutsättningar för gymnasieskolorna att digitalt rapportera ogiltig frånvaro till CSN skulle den administrativt betungande och delvis manuella hanteringen minska, vilket skulle medföra effektiviseringar för såväl skolorna som för CSN.

I sammanhanget vill CSN poängtera vikten av att avstämning sker med CSN under framtagandet av dessa it-lösningar. Detta för att informationen från skolorna även fortsättningsvis struktureras så att den kan hanteras maskinellt av CSN och att den innehåller alla de uppgifter CSN behöver för myndighetens olika prövningar.

13.1.4 En nationell resursfördelningsmodell bör införas för gymnasieskolan

Den systemansvariga myndigheten behöver ersättas för övertagna uppgifter

I CSN:s remissvar på betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) tillstyrkte CSN förslaget om att ansvaret för beslut och utbetalning av stöd för inackordering för alla elever skulle samlas hos CSN. CSN:s bedömning att ett samlat ansvar är att föredra kvarstår och myndigheten ser inte att bedömningarna i det nu remitterade betänkandet skulle förändra CSN:s förutsättningar att kunna hantera ett sådant samlat ansvar. Om frågan om ett

samlat ansvar för stöd till inackordering ändå ska utredas vidare på det sätt som utredningen föreslår förutsätter CSN att myndigheten får tillfälle att lämna synpunkter på den kommande utredningen.

14.1.1 Inom ramen för systemansvaret bör staten ta ett större ansvar för lärares och rektorers professionsutveckling

Regeringen har aviserat ett samlat statsbidrag för lärares deltagande i fortbildning

I de fall ett samlat statsbidrag medför att en arbetsgivare kan fortsätta betala ut lön till en lärare under studietiden kan studiestöd i form av studiemedel eller omställningsstudiestöd normalt inte lämnas.¹ Studiestöd i form av studiemedel eller omställningsstudiestöd kan normalt inte heller lämnas i de fall ett statsbidrag innebär att en arbetsgivare finansierar en uppdragsutbildning för den studerande.

Nuvarande ordning med olika typer av statsbidrag kan vara svårt att överblicka och förstå för den enskilde läraren. Systemet leder därför till att lärare missbedömer sin rätt till studiestöd från CSN, att de lämnar felaktiga uppgifter till CSN och till att CSN lämnar studiestöd felaktigt. Ett samlat statsbidrag för lärares och förskollärares deltagande i fortbildning skulle minska riskerna för sådana fel.

Omställningsstudiestödet kan vara ett sätt att finansiera deltagande i vissa insatser inom professionsprogrammet

Omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning som stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden, med beaktande av arbetsmarknadens behov. Omställningsstudiestöd lämnas inte för utbildning som enbart syftar till att möta kompetensen hos en arbetsgivare eller utbildning som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter.²

De två sistnämnda undantagen visar att omställningsstudiestöd inte är till för att arbetsgivare ska kunna avhända sig kostnader för sådan kompetensutveckling som de rätteligen borde stå för. Utredningen gör i sin analys en åtskillnad mellan yrkesinriktad kompetensutveckling som stärker den anställdes yrkesskicklighet och verksamhetsinriktad kompetensutveckling som syftar till att förbättra verksamheten. I utredningens argumentation framstår dock bilden av att även yrkesinriktad kompetensutveckling, som visserligen ger den anställda en ökad yrkesskicklighet, ytterst syftar till att utveckla och förbättra den verksamhet som bedrivs inom skolan. I propositionen Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (prop. 2022/23:54) anges också att professionsprogrammets syfte är att utveckla undervisningens kvalitet, stärka professionerna, öka yrkets attraktionskraft och därigenom öka

¹ 3 kap. 19 § studiestödslagen ([1999:1395](#)) och 29 § andra stycket 4 lagen ([2022:856](#)) om omställningsstudiestöd.

² 15 § lagen om omställningsstudiestöd.

REMISSVAR

likvärdigheten för eleverna. Professionsprogrammet, åtminstone i sin nuvarande utformning, tycks alltså snarare syfta till att möta arbetsgivarnas behov och till att lösa vissa identifierade problem som är specifika för skolans område. CSN menar att det därför kan uppstå en diskussion om i vilken utsträckning det är rimligt att kostnader för studiefinansiering för professionsutbildning ska belasta anslaget för omställningsstudiestöd, och om det är lämpligt att studerande ska använda sin begränsade tid med omställningsstudiestöd för sådan utbildning.

Budgeten för omställningsstudiestödet är beräknad för 35 000 – 53 000 personer årligen.³ Ungefär en tredjedel av budgeten, motsvarande stöd till mellan 11 700 och 17 700 personer, får användas för studerande som har en offentlig arbetsgivare.⁴ Målgruppen för professionsutbildningen har uppskattats till omkring 110 000 personer inom för-, grund- och gymnasieskolan, och 94 000 av dessa är idag anställda inom offentlig sektor.⁵ Till detta tillkommer anställda inom den kommunala vuxenutbildningen. En generell användning av omställningsstudiestöd som studiefinansiering för lärare och rektorer som deltar i professionsprogrammet riskerar därför att innebära en kraftigt ökad konkurrens om stödet för samtliga arbetstagare med offentlig arbetsgivare.

Insatser som ges inom professionsprogrammets nationella struktur för kompetensutveckling bör vara allmänt sökbara

Utredningen uppger att en förutsättning för att kunna få omställningsstudiestöd är att utbildningen ger rätt till studiemedel.⁶ Detta är inte en helt korrekt beskrivning. Omställningsstudiestöd kan lämnas för utbildning som ger rätt till studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) och för utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation.⁷ Omställningsstudiestöd kan därför lämnas även för utbildningar och kurser som ges som uppdragsutbildningar, under förutsättning att de finansieras av en omställningsorganisation som den studerande tillhör.

Utredningen anser att hur en utbildning anordnas inte bör medföra hinder för lärare och rektorer att kunna få omställningsstudiestöd. Utredningen bedömer därför att insatser inom professionsprogrammet bör vara allmänt sökbara för individuella lärare och rektorer, även om de tas fram som uppdragsutbildning. CSN vill i sammanhanget påpeka att rätten till omställningsstudiestöd inte påverkas av huruvida en uppdragsutbildning är sökbar för alla. Vissa typer av uppdragsutbildningar ger enligt bilagan till studiestödsförordningen (2000:655) inte rätt till studiemedel. Sådana uppdragsutbildningar ger endast rätt till omställningsstudiestöd om de har finansierats av en omställningsorganisation, alltså när den omställningsorganisation den studerande tillhör väljer att köpa en utbildningsplats av en utbildningsanordnare åt den studerande. Att utbildningen görs generellt sökbar kommer inte att ha någon betydelse för rätten till omställningsstudiestöd.

---

³ Se ds. [2021:18](#), sid. 334.

⁴ 4 § lagen om omställningsstudiestöd.

⁵ Prop. [2022/23:54](#), s. 82 och 83.

⁶ Utredningen s. 906 och 907.

⁷ 13 och 5 §§ lagen om omställningsstudiestöd.

Rådet för professioner i skolväsendet bör ges möjlighet att bidra med kunskap om vilka yrkeskompetenser som kan stärka lärares och rektorers utveckling i yrket

Som utredningen påpekar utgår bedömningen av den enskildes rätt till omställningsstudiestöd efter hans eller hennes individuella situation och förutsättningar.⁸ Vidare är anslaget för stödet begränsat och stödet lämnas i den ordning ansökningarna kommer in till CSN.⁹ Att rådet för professioner i skolväsendet föreslås kunna bidra med kunskap kan därför visserligen innebära att CSN och omställningsorganisationer får ett bättre underlag för sina bedömningar, men innebär inte någon garanti för att deltagare i olika delar av professionsprogrammet kommer att kunna få omställningsstudiestöd.

14.1.4 En statlig myndighet bör få ett nationellt och strategiskt ansvar för kompetensförsörjningen till skolan

Utredningen anser att omställningsstudiestödet är ett lika viktigt instrument för nyrekrytering till läraryrket som för fort- och vidareutbildning av verksamma och ser därför att det blir viktigt att följa omställningsstudiestödet och hur väl det fungerar för att underlätta för personer som vill bli lärare. Utredningen tillskriver CSN och den systemansvariga myndigheten en nyckelroll i detta.

Omställningsstudiestödet är ett studiestöd som ges i högst 44 veckor vid studier på heltid. Det är riktat till personer som har varit yrkesverksamma förhållandevis länge. CSN ser därför inte att omställningsstudiestödet är ett viktigt verktyg för att nyrekrytera studerande till lärarutbildning. Däremot kan stödet givetvis ses som betydelsefullt för personer som exempelvis behöver läsa in lärarkompetens genom kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) eller för personer som önskar lägga till ett ämne i sin lärarbehörighet.

CSN instämmer i utredningens bedömning i att myndigheten har en nyckelroll när det gäller att följa upp om omställningsstudiestödet är ett fungerande studiestöd eller inte och när det gäller att bevilja omställningsstudiestöd till de studerande. Däremot är det viktigt att påpeka att CSN inte har något uppdrag att rekrytera personer till studier på lärarutbildningar eller liknande.

15.1.2 Den statliga huvudmannen bör ha samhällets uppdrag att erbjuda och tillhandahålla utbildning

Den statliga huvudmannen kommer att ha goda förutsättningar för att planera och dimensionera utbildning inom gymnasieskolan

Som ytterligare stöd för utredningens bedömning att gymnasieskolans planering och dimensionering i ett statligt skolsystem, liksom ansökan och mottagning,

---

⁸ Prop. [2021/22:176](#), s. 202.

⁹ 4 § förordningen ([2022:857](#)) om omställningsstudiestöd.

REMISSVAR

bör vara regional vill CSN tillägga att om alla statliga gymnasieskolor skulle ha ett riksintag är CSN:s bedömning att fler studerande skulle välja att läsa på andra orter än inom sin kommun eller region. Det skulle kunna innebära en ökning av antalet studerande som skulle vara i behov av och ansöka om inackorderingstillägg.

17.2.2 Systemansvaret bör få en delvis annan utformning i detta alternativ

Se kommentarerna under avsnitt 12.1.6 ovan.

17.4.1 Staten bör även i detta alternativ ta ett större ansvar än idag för lärares och rektorers professionsutveckling

Se kommentarerna under avsnitt 14.1.1 ovan.

Beslut om detta remissvar har fattats av chefsjuristen Åsa Lindahl efter föredragning av verksjuristen Pernilla Björck och utredaren Viktoria Sarwien. I arbetet med remissvaret har även utredaren Joacim Strömblad, analytikern Carl-Johan Stolt samt verksamhetsutvecklarna Anna Nyqvist och Maria Grahn Sillén deltagit.

Åsa Lindahl

Pernilla Björck

Viktoria Sarwien